

Ludzie i technika

Teza, że technika radykalnie odmieniła świat jest truizmem. Próba uchwycenia chronologii spowodowanego postępowaniem technicznym przewrotu nieuchronnie prowadzi do konkluzji, że krytyczne zmiany nastąpiły w stuleciach XIX i XX, z naciskiem jednak na to pierwsze. O ile można jeszcze wyobrazić sobie plastycznie realia codziennego życia Anno Domini 1900, o tyle świat około roku 1800 jest już nam niedostępny i obcy. Pozostały po nim materialne zabytki, opisy i ikonografia, ale stworzona przez technikę bańka środowiskowa otaczająca współczesnego człowieka — także profesjonalnego historyka — uniemożliwia diltheyowskie „przeżycie” dawnej rzeczywistości dnia codziennego. Nawet Amisze montują dziś do swych bryczek kierunkowskazy.

Niniejszy zeszyt „Przeglądu Historycznego” poświęcony został w całości dziedzicom techniki. Świadomym wyborem redakcji było chronologiczne ograniczenie do ostatnich dwóch stuleci. Nie kwestionujemy znaczenia techniki w świecie starożytnym, czy w europejskim (i nie tylko) średniowieczu, lecz chcemy podkreślić rewolucyjny charakter przewrotu jaki się dokonał od czasów rewolucji przemysłowej.

Historia techniki stosunkowo rzadko gości w czasopiśmie ogólnohistorycznych. Dzieje się tak dlatego, że znaczna jej część — tzw. wewnętrzne dzieje techniki — dotyczy kwestii szczegółowych, często przez humanistów niedostrzeganych lub wręcz lekceważonych. Ale historia techniki to nie tylko dzieje maszyn. Tzw. zewnętrzna historia techniki, mająca długie tradycje także w Polsce, usiłuje odpowiedzieć na pytania o fundamentalnym dla cywilizacji znaczeniu — o relacje pomiędzy techniką a gospodarką, techniką a społeczeństwem, instytucjami a kreatywnością techniczną, itp. Wciąż trwa ożywiony spór między zwolennikami i przeciwnikami determinizmu technicznego, upatrującego w ewolucji techniki właśnie motor przemian społecznych.

W tym właśnie — zewnętrznym — nurcie dziejów techniki mieszczą się opublikowane w niniejszym zeszycie teksty. Pozostaje mieć nadzieję, że zagadnienia te będą częściej gościć na stronach „Przeglądu Historycznego”.

*Michał Kopczyński
Zbigniew Tucholski*